ELEMENTE DE ANALIZĂ DEMOGRAFICĂ COMPARATĂ ÎN NECROPOLELE MEDIEVALE DIN CÂMPIA ROMÂNĂ DIN SECOLELE XVI - XVIII

II. POPULAȚIA RURALĂ

(Omagiu adus regretaților antropologi români Dr. Suzana Grincescu Pop și Dr.
Dardu Nicolaescu Plopșor)

LAURENȚIA GEORGESCU

Contribuțiile teoretice și metodologice din ultimii cincizeci de ani au adus progrese remarcabile în toate domeniile demografiei în majoritatea etapelor cercetării, până la analiza demografică și teoriile despre populație.

Teoria populației stabile a fost dezvoltată și îmbogățită cu modele de populație cvasistabilă și parțial stabilă, cu familii de populație stabilă.

O orientare importantă a modelelor demoeconomice, a prins o mare dezvoltare datorită contribuțiilor disciplinare care au în vizor studiul populațiilor ca: sociologia, psihologia, biologia, economia, istoria, antropologia, geografia etc.

Cercetarea demografică este în primul rând o cercetare multidisciplinară în care în "mélange" intră cercetarea cauzală cu cea comportamentală pe populații, zone, secole. Anumite date statistice trebuie analizate cu grijă, pentru a face corect raportul dintre calitate și cantitate pentru eliminarea erorilor.

Studiul structurii pe vârste a populației este foarte utilizat în comparațiile dintre indicii brui de mortalitate care țin seama de structura pe vârste. De multe ori, se calculează viața medie într-o populație, făcând media vârstelor decedaților într-o anumită perioadă (metoda deceselor). Dar, noi trebuie să ținem seama că repartizarea deceselor (inhumațiilor) pe vârste depinde de longevitatea mai mică sau mai mare a populațiilor studiate, dar și de ponderea decedaților la diferite vârste sau de structura pe vârste a populației.

O astfel de metodă este corectă numai pentru populația staționară, dar nu în toate cazurile.

În altă ordine de idei, nu trebuie neglijat efectul posibil al migrației, pentru că emigrarea din arealul așezării (ținut) ca și imigrarea, sunt modalități de ieșire-întrare a indivizilor (sau a grupurilor) dintr-o populație. Oamenii se nasc și intră

într-o populație (într-un grup uman ce viețuiește sau ce va viețui mult timp pe un teritoriu anumit) și care la un moment dat ies din această populație prin deces.

Durata vieții între naștere și decesul unei persoane diferă de la o persoană la alta. Acest mecanism de reînnoire a populației este în atenția demografiei istorice în anumite limite.

Se acordă o deosebită atenție vieții medii, ținând seama de eroarea determinată pe baza particularităților structurii pe vârste a populației studiate datorită conservării inegale a scheletelor umane (determinantul de încadrare a vârstei probabile a decesului subiecților trebuie corect folosit și de la caz la caz făcându-se anumite adaptări și excepții).

Metodele analizei demografice nu interesează, doar cercetarea demografică în sens restrâns. Nu vom elimina faptul că legătura dintre fenomenele demografiei și starea de fapt a populației au la bază studiul legăturilor dintre nașteri, decese și numărul real sau probabil (cu corecția aplicată) a indivizilor care alcătuiesc o populație.

Repartizarea înhumaților pe vârste are tangență cu longevitatea mai mare sau mai mică a populației, dar și de probabilitatea posibilității de deces la diferite vârste a subiecților studiați, de structura pe vârste a populației "staționare".

Noi uzăm frecvent de această metodă, dar pentru a elimina diferitele erori, trebuie să menționăm că ne-am referit la populația înhumată și nu la cea care în același timp continuă să viețuiască în așezare și care-și înmormânta decedații în necropolele pe care noi le studiem.

O altă problemă extrem de sensibilă de care trebuie să ținem seama este vârsta limită a fertilității, care pentru perioadele vechi istorice este mult coborâtă.

În ceea ce privește mortalitatea infantilă sau supramortalitatea infantilă, aici se conjugă de la prejudecățile sau particularitățile culturale ale populației până la deprinderile greșite de igienă din partea mamei, sau apariției întâmplătoare, uneori izolate a unor factori epidemici sau, de ce nu economici forțuți asupra populației studiate.

Dacă materialul pe care îl avem în studiul următor ne va susține, vom încerca să aprofundăm fenomenele demografice pe generații, adăugând coeficienții de eroare posibilă noțiunilor de supraviețuitor și de probabilitate retro și perspectivă. Vom uza atunci de experiența lui Alfred Sauvy și G. Calat de la Collège de France și INED ca și a lui Al. Pescaru, V. Trebic, St. Pascu etc.

Rezultatele cercetării demografice românești se încadrează în tabloul lumii medievale pentru perioada pe care o abordăm în studiul de față. Obiectul demografiei este omul privit în strânsă dependență cu mediul înconjurător, putându-ne da seama în orice moment de structura și dinamica colectivității din care face parte, de tendința fenomenelor demografice care duc la transformări în structura populației. Dar, fenomenele demografice trebuie privite în strânsă legătură cu starea economico-socială.

Distribuirea pe grupe de vârste a populației studiate, ne redă mai amănunțit structura unei populații a unui grup uman, dacă înhumații sunt în majoritate elemente tinere și adulte, sau cât la sută elemente îmbătrânite putând lucra în retro, populația care a reușit să viețuiască în condițiile socio-economice?

Pentru a analiza mai bine anumite fenomene, calculăm diverși indici pentru populații mai reduse decât cele care trăiesc astăzi pe teritoriile supuse analizei paleodemografice. Calculăm indicii separat pentru fiecare sex și pentru grupa de vârstă care a polarizat subiecții. În teoria statisticii, termenul de indice este bine precizat și semnificația sa pentru termenul de raport este impusă de lipsa unui termen corespunzător (expresiei engleze "taux" îi corespunde cea germană "Ziffer" tradusă în literatura demografică prin "indice"). În situația când un antropolog a folosit la expunerea datelor procente, dat fiind că materialul respectiv a fost bine lucrat și prelucrat (cum este cazul necropolei Măicănești-Străulești lucrat de antropologul Ioana Popovici și arheologul Dr. Panait I. Panait), atunci comparațiile vor fi făcute în același sistem.

În lucrarea de față am luat ca bază de studiu necropola de la Vitan-Bârzești¹ ce aparține secolului al XVI-lea. Vatra acestui sat este atestată documentar printr-un act de întărire emis de Alexandru al II-lea Mircea². Acest sat face parte din cele aproximativ patruzeci de așezări a căror populație roia în jurul așezării voievodale a Bucureștiului.

Așezarea și necropola se afla pe malul drept al Dâmboviței, care erau situate mai sus decât acesta cu aproximativ 18-20 m. Cercetarea acestei zone a fost împărțită în trei sectoare:

-Sectorul I: cercetarea suprafeței satului, a gospodăriilor medievale care erau dispuse pe un areal de 7 ha. Casele cercetate au fost în număr de 23 (case de suprafață și case adâncite) cu un inventar bogat;

-**Sectorul II:** necropola se afla la marginea de vest-sud-vest a așezării. S-au descoperit 204 morminte, din care 36 deranjate de înhumări noi sau suprapuneri. "Mormintele erau dispuse pe șiruri ordonate și este de presupus că toate au dispus inițial de însemnele tradiționale mormintelor"³, de rit creștin, populație română cu obiceiuri bine cristalizate cu trecerea timpului. Interesantă este observația arheologilor "în majoritate înhumații erau coborâți în mormânt înfășurați într-un giulgiu, sau într-o împletitură, sesizându-se persistența unui ritual din secolul al XVI-lea, acela de a lăsa în mormânt și bârna sau scândura cu care defunctul a fost coborât". Datarea înhumărilor este din cea de a doua jumătate a secolului al XV-lea, până la sfârșitul secolului al XVI-lea și, poate câțiva ani în secolul următor.

Inventarul este spectaculos, format din 30 de monede emise între anii 1481 - 1576 de către bănările din Transilvania, Ungaria, Polonia și Imperiul Otoman (determinarea făcută de Prof. Dr. Mihai Maxim de la Univ. București). Mai sunt încă 12 categorii de obiecte de inventar printre care menționăm prezența inelelor, cerceilor, verigilor, bumbșorilor, cataramelor, îmbrăcăminte de lux, amnarelor, vase de sticlă etc. Asupra acestor lucruri s-au ocupat în detaliu arheologii, care au făcut încadrarea în timp și circulația lor în spațiu.

-**Sectorul III:** a constituit cercetarea construcției de cărămidă care a fost atribuită unei instalații hidrotehnice avansându-se ipoteza apartinerii unei mori de apă sau a unei alte instalații care ar fi "folosit apa ca forță motrice". Este prima descoperire de acest gen, încadrată în secolul XVII aproximativ ce s-a reperat pe teritoriul din jurul Bucureștiului.

Am menționat în mod special datele concluzionale ale arheologilor cu care am lucrat pe teren în cercetarea de la Vitan-Bârzești unde am studiat întâi "în-situ" și apoi am făcut cercetarea detaliată antropologică a subiecților înhumați în această necropolă. Necropola a fost mult mai întinsă, cuprinzând aproximativ între 400 - 500 de indivizi înhumați. S-a reperat existența unei biserici, de dimensiuni modeste care avea în jurul său o densitate a înhumărilor destul de mare.

Deși necropola a fost inițial estimată că ar fi avut o întindere de aproximativ 1500 m², o anumită zonă a ei a fost deranjată de decapitățile de teren, prin ridicarea pământului necesar serelor de la Vitan și Popești - Leordeni. Intervenția cercetării arheologice a fost salutară, rezultatele fiind mult peste cele estimate în prima fază a cercetării de teren.

Cercetarea de urgență a acestei necropole a impus studierea pe teren a materialului osteologic uman care prezenta o stare nesatisfăcătoare, ca și a mormintelor deranjate. Deci numai o parte a materialului a permis un studiu de detaliu, complet sau parțial ⁴.

Repartiția pe grupe de vârstă și sex a subiecților din necropolă ne dă următoarele aspecte pe care le prezentăm în Tabelul Nr. 1

TABELUL Nr. 1

Repartiția pe grupe de vârstă și sex a subiecților
studiați din necropola Bârzești - Vitan

Vârstă		Nr. caz	B	F	Sex nedeterminabil	% din total
Biologică	Cronologică					
Infans I	(0 - 7 ani)	19	-	1	18	9,313
Infans II	(7 - 14 ani)	11	4	3	4	5,392
Juventus	(14 - 20 ani)	32	12	17	3	15,686
Adultus	(20 - 30 ani)	40	15	23	2	19,607
Maturus I	(30 - 40 ani)	37	19	16	2	18,137
Maturus II	(40 - 50 ani)	39	24	15	-	19,117
Maturus III	(50 - 60 ani)	18	10	8	-	8,823
Senilis	(60 - x ani)	5	4	1	-	2,451
Nedeterminabili	sex-vârstă	3	-	-	3	1,470
Total:		204	88	84	32	
Cât la % din totalul seriei:		B=43,14; F=41,17; Nedeter=15,68				

Analiza mortalității după vârstă aproximativă a subiecților la data decesului prin gruparea lor după sex și vârstă subliniază:

-diferențele foarte mici între mortalitatea grupelor de vârstă ca și între cele de sex cu excepția grupeii "Adultus" unde avem mai mulți subiecți feminini și a grupeii "Maturus II" unde avem mai mulți subiecți masculini, mortalitatea crescută în rândul copiilor între limitele de vârstă 0 - 7 ani (9,313 %), ea fiind aproape dublă față de grupa următoare (5,392 %). În subgrupa 1 - 2 ani și 5 - 6 ani avem câte 7 subiecți.

Sub raportul analizei antropologice eșantionul prezintă variații foarte mari, ca formă și mărime. Bărbații și femeile au calote de lungimi diferite și lățimi variabile oscilând între valorile:

g-op= 157 - 198 la bărbați și 154 - 186 la femei;

eu-eu= 142 - 166 la bărbați și 138 - 156 la femei.

Atât la bărbați cât și la femei în ceea ce privește înălțimea craniului, valorile oscilează între limitele scund - foarte înalt: bărbații între 142 - 166, iar femeile între 124 - 139; la unii subiecți datele extrase fiind aproximativ de orientare - din cauza proastei conservări.

Indicii cranieni concentrează majoritatea subiecților între categoriile dolico-brahicran (72,3 - 82,9); cu câteva cazuri ultrabrahicran (86,2 - 88,4). În Tabelul Nr. 2 vom prezenta procentual comparativ indicile cranian 1/8 (eu-u/g-op), 20/1 (po-b/g-op) și 20/8 (po-b/eu-eu).

Frontalul oscilează între limitele categoriilor foarte îngustă spre lată (bărbații la ft-ft=89 - 105, iar femeile se încadrează între limitele 110 - 131), la co-co bărbații se încadrează între valorile 103 - 126, iar femeile între 84 - 104, indicii încadrând frunțile în categoria frunților bombate - intermediare, eurimetope - stenometope. Pe locul corespunzător suturii metopice, în trei cazuri avem o ușoară creastă-torusul sagital frontal, în patru cazuri ușor schițat. De asemenea avem în șapte cazuri prezentă sutura metopică.

Fetele se încadrează între limitele foarte joase - foarte înalte (la bărbați între valorile 100 - 131, iar la femei între 89 - 124), cu o concentrare a subiecților (mai mare) în grupele scund - foarte înalte. Dat fiind starea de conservare la unii subiecți măsurătorile au fost luate orientativ.

Regiunea supra orbitară se prezintă cu forme extrem de variate cu glabella și arcurile supraciliare abia perceptibile mergând gradat până la forme foarte puternice care au înglobat și marginea supraorbitară (variantele sunt numeroase). Orbitalele se încadrează în cele trei forme hipsi-mezo și cameconche. Regiunea nazală-diferențele după sex se remarcă în valorile indicelui nazal în cele trei grupe clasice. Indicele Flower este în general ortognat, nelipsind cazurile de prognatism alveolar, de la formele mezoproginate la cele mai evolute ca și cazuri de prodenție. Acest lucru a fost remarcat la subiecții studiați din necropola Oltenița - Renie⁵, Grăzăvești⁶.

Mălcănești - Străulești⁷, la subiecții cercetați în necropolele de sec. XIV - XVII de la Mănești⁸, ca și la subiecții de la Ceptura⁹.

Această caracteristică o găsim în extrem de multe cazuri în necropolele studiate în Câmpia Dunării și în Câmpia Română, drept care până la noi probe ne permitem să avansăm ideea că aceste elemente au fost aduse de indivizi mezoprogrnați și păstrat în circuitul endogam al arealului de viațuire, fie există și posibilitatea să presupunem apariția "independentă", păstrându-se tot prin endogamie. (vezi tabelul nr. 2)

Mandibulele sunt gracile la femei, cu caracterele morfologice moderat realizate, cu gonioanele șterse sau abia vizibile, cu bărbii mici, ușor rotunjită sau cu eșancrură moderată. În schimb, la bărbați gonioanele sunt puternic reliefate, cu protuberanța mentonieră bine individualizată, dar, avem și subiecți cu acest aspect mai moderat.

Studiul odontologic nu face obiectul acestei cercetări, totuși menționăm frecvența mare a cariilor dentare, a edentațiilor parțiale și totale. Gradul II și IV de uzură dentară caracterizează seria, Indicele de intensitate a maladiei carioase este de 5,14%.

Parietalele prezintă un caracter comun la subiecții feminini prin dezvoltarea moderată, urmând bine înțeles formele caracteristice arcuirilor brahicrane atât la femei cât și la bărbați. Avem două cazuri de temporal bipartit. Occipitalul are forme și mărimi diferite cu curbura accentuată, cu zona nucală ștearsă sau reliefată. Avem forme diferite ale apofizei mastoide, de la forme scurte gracile, la cele reliefate puternic și înalte (groase și dezvoltate puternic la bărbați). Din cauza plan-occipitaliei la craniile brahicefale (cu indice peste 82) acestea par scurte. Occipitalul puternic aplatizat îl avem la un alpin.

Dimorfismul sexual este pronunțat în etajul superior și inferior la bărbați și mult atenuat la femei, comparativ cu subiecții de la Mălcănești și Mănești unde este mai puțin accentuat. Dimorfismul sexual se manifestă la nivelul scheletului postcranian mult mai bine, subiecții feminini fiind mai gracili.

În ceea ce privește scheletul post cranian, acesta prezintă grade foarte diferite de conservare. Subiecții masculini au un aspect de robusticitate medie spre puternică, la femei predominând un aspect de gracilitate mai accentuată, cu câteva cazuri de robusticitate sub medie. Talia oscilează între limitele valorilor 1,426 m și 1,59 m la femei cu câteva cazuri care se încadrează între valorile 1,62 m - 1,70 m.

TABELUL NR. 2

Principalii indici cranieni în procente

8/1		Bârzești-Vitan				Măicănești				Mănești			
eu-eu/g-op		F		B		F		B		F		B	
Clasificări	Scara	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Dolicocran	70-74,9	6	7,4	15	18,8	1	7,7	8	30,8	3	3,4	3	3,2
Mezocran	75-79,9	49	60,5	40	47,6	8	61,5	10	38,5	52	60,4	54	58,5
Brahicran	80-84,9	22	27,1	22	26,2	4	30,8	7	26,9	31	36,0	35	38,4
Ultra-Brah.	85-89,9	4	4,9	7	8,3	-	-	1	3,8	-	-	-	-
20/1		F		B		F		B		F		B	
po-b/g-op	Scara	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Camaecran	x-57,9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ortocran	58-62,9	46	67,6	43	59,7	10	71,5	14	53,8	46	62,8	54	58,6
Hipsicran	63-x	22	32,3	29	40,3	4	29,5	12	46,2	33	41,8	32	41,8
20/8		F		B		F		B		F		B	
po-b/eu-eu	Scara	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Tapeicoran	x-79,9	41	60,3	39	54,2	13	86,6	12	46,1	52	65,8	53	61,6
Metriocran	80-85,9	21	30,9	26	37,5	1	6,6	12	46,1	23	29,9	53	38,3
Acrocran	86-x	6	8,8	7	9,7	1	6,7	2	7,8	4	5,0	-	-

Bărbații s-au încadrat între limitele 1,55 m - 1,756 m, deci între limitele talilor mai mici și mai mari, dar unii subiecți s-au încadrat între limitele valorilor 1,78 m - 1,86 m.

Dacă comparăm rezultatele noastre cu cele care rezultă din studiul subiecților de la Mănești și Mălcănești, vom vedea o apropiere mai mare de datele rezultate din studiul materialului osteologic de la Mănești unde talia se încadrează între valorile:

Mănești - Sec. XIV - XV: talia la femei între 158,0 cm - 164,4 cm.

talie la bărbați între 163,2 cm - 178,3 cm.

Mănești - Sec. XVI - XVII: talia la femei între 158,2 cm - 166,2 cm

talie la bărbați între 164,6 cm - 179,6 cm.

În ceea ce privește studiul materialului osteologic uman din necropola a II-a de la Mălcănești - Străulești, se remarcă frecvența încadrării subiecților bărbați în grupele de talii mici, mijlocii și foarte înalte, subliniind faptul că toți subiecții feminini s-au grupat în categoria talilor mijlocii.

Din studiul morfofuncțional, relevant este faptul că la majoritatea subiecților putem semnală prezența unor impresii puternice la nivelul inserțiilor musculare la membrele superioare atât la bărbați cât și la femei, aspecte surprinse și la subiecții din necropolele Mănești și Ceptura⁹. În plus la subiecții masculini la nivelul membrelor inferioare, în afară de impresiunile musculare puternice la nivelul inserțiilor musculare avem și o retroversie a platourilor tibiale, în câteva cazuri.

În ceea ce privește studiul materialului osteologic uman din necropola a II-a de la Mălcănești-Străulești, acesta remarcă frecvența încadrării subiecților bărbați în grupele de talii mici, mijlocii și foarte înalte, subliniind faptul că toți subiecții feminini s-au grupat în categoria talilor mijlocii.

Semnalăm la acest nivel osteopatiile-fracturile prost consolidate-anchilozele la nivelul coloanei dorsale și lombare în trei cazuri-procese inflamatorii cicatrizate în urma tăieturilor, sau a loviturilor cu corpuri dure.

Structura tipologică a seriei de la Bârzești - Vitan, elementele europoide, unele dintre ele sunt variabile și foarte diferit combinate cu unele mici excepții, dar, în general subiecții aparțin deci tipului europoid cu predominanța elementului mediteranean. Nu trebuie să minimalizăm faptul că mediteranoizii au constituit încă din neolitic elementul predominant în "Câmpia Nord-Dunăreană".

Aceeași încadrare tipologică o avem și la subiecții studiați la Mănești, Măicânești (cu mici diferențe), la Grozăvești și Oltenița - Renie având și câteva elemente "mélange" cu elemente nordice, est-europoide și nordice cu est-europoide, protoeuropoid (două oazuri).

În afară de metoda clasică am utilizat și metoda de analiză craniologică a grupurilor structurale fenotipice, propusă de Robert P. Charles¹⁰, în care caracteristica principală a grupului este dată de masivul facial, ținând seama și de indicele cranian care dă o amplitudine de variație mai mare.

Avantajul acestei metode este că fiecărui grup structural fenotipic, Robert P. Charles a făcut un "prototip din care s-a dezvoltat încă din paleoliticul superior un tip, în interiorul fiecărui grup putându-se individualiza variante locale, regionale, ale unui complex de caracteristici de detalii". Pe baza acestei metode se pot studia populațiile contemporane între ele, probabilitățile etniei (originii), înrudiților, succesiunile în același areal. Deoarece intră în comparație mai multe necropole rezultatul îl vom publica ulterior, odată cu materialele de secol XI - XVII.

În ceea ce privește existența grupului de brahicrani de la Bârzești - Vitan (26,2% dintre bărbați sunt brahicrani cu un plus de 8,3% de ultrabrahicrani și 27,1% dintre femei cu un plus de 4,9% ultrabrahicrani) și Mănești (38,4% dintre bărbați sunt brahicrani și 36,0% dintre femei sunt brahicrani) presupunem că s-ar putea să fie vorba de rezultatul unui proces de brahicefalizare pe loc, dat fiind datele zonale pe care le avem (evoluție pe loc).

Materialul de studiu de la Bârzești - Vitan poate constitui un factor de caracterizare demografică primară a populației zonale, deoarece reprezintă aproximativ 50% din populația care s-a înhumat (dat fiind intervenția de decapitare a solului). Vârful curbei de mortalitate, care la alte necropole se fixează pe o anumită grupă de vârstă, la Bârzești - Vitan este o linie care urcă de la Infans I și II (mai puțin) spre grupul Juvenus căutând să mențină aproximativ aceeași mortalitate (cu ușoare oscilații) în grupele Adultus, Maturus I și II ca apoi la nivelul grupei Maturus III să fie aproximativ la același nivel cu grupa Infans I.

Coborârea la nivelul grupei Matur III a curbei mortalității se corelează cu scăderea numărului de supraviețuitori, creșterea probabilității de deces și scăderea probabilității de supraviețuire odată cu atingerea unei anumite vârste. Deci la Bârzești - Vitan avem și o creștere a duratei medii de viață, acest lucru impune condiții social economice diferite de alte zone (de unde avem materialul

comparativ) și o anumită stabilitate teritorială cu penetrări de populații sau grupuri mai rare. Același lucru, același situație o avem și în necropolele de la Mănești unde avem și o unitate tipologică pe un fond mediteranean. Acest lucru impune o analiză structurală internă pentru fiecare necropolă în parte, corelând și datele topografice cu datele documentare privind mișcarea de grupuri umane în zone, cauzele majore - situațiile de influență, modificările fortuite.

În ceea ce privește repartiția după sex, avem o prezență aproape egală cu a bărbaților și femeilor, ținând seama de faptul că femeile, în general, în reprezentările deceselor aveau ponderea cea mai mare în grupele Juvenus și Adultus, adică acest fapt corespunde căsătoriilor precoce, sarcinilor pierdute, complicațiilor la naștere și infecțiilor care decurgeau din lipsă de igienă (infecțiilor puerperale etc.) care se petrec exact în acest interval de vârstă. În momentul maturizării organismului se produce și o rezistență mai mare (fizică), de aceea de multe ori la nivelul grupei Senilis vom avea în unele necropole mai multe reprezentante ale sexului feminin. La Vitan - Bârzești diferențele sunt foarte mici și rămân aceleași, chiar și când am făcut extrapolarea. Cauzele care duc la diferențe foarte mici între sexe, sau chiar la egalitatea lor, la nivelul necropolelor sunt foarte multe și justificate atât de cercetarea arheologică cât și de cea antropologică. Această egalitate aproximativă pe sexe nu putem să știm dacă a existat pe toată perioada de folosire a necropolei și nici cu exactitate durata intervalului de utilizare a acestui cimitir dat fiind mutațiile care au intervenit în așezarea (creerea de noi așezări). Pentru ambele sexe viața a fost scurtă, dar longevitatea diferă de la individ la individ.

Pe seria întreagă de la Vitan - Bârzești în intervalul Infans I speranța de viață rămâne de 28,6 ani, în intervalul de vârstă 20 - 30 de ani speranța de viață este de 23,2 ani. Diferența după extrapolare fiind la primul interval de 5,53 ani, iar la al doilea interval de 5,32 ani cu corecțiile de rigoare. Procentul celor care atingeau intervalul 60 - 70 de ani este foarte mic (pe necropolă= 2,45%). În ceea ce privește subiecții de la Mănești în primul interval Infans I speranța de viață este de 30,2 ani, iar în al doilea interval (20 - 30 de ani) speranța de viață este de 20,6 ani, prin extrapolare diferențele sunt foarte mici.

În Tabelul numărul 3 vom da speranța de viață (fără extrapolare) și mortalitatea pe mai multe necropole pentru o orientare mai rapidă.

Cu ajutorul tabelelor de mortalitate au fost calculate, durata medie de viață, probabilitatea de supraviețuire, profilul mortalității¹¹. Repartizarea pe grupe biologice de vârstă ne-a subliniat mortalitatea ridicată la grupele de copii, adolescenți și la bărbați și la femeile între 20 și 50 de ani, ca și numărul de cazuri reduse la cei care trec de 60 de ani, în necropola de la Bârzești - Vitan.

TABELUL Nr. 3

SPERANTA DE VIAȚĂ ȘI MORTALITATEA

Necropola Bârzești - Vitan și necropolele care intră în studiul comparativ

<u>Necropola</u>	<u>Speranta de viață</u>		<u>Mortalitatea pe intervale</u>		
	(0-7ani)	(20-30 ani)	(0-14 ani)	(20-40 ani)	(peste 60 ani)
BARZEȘTI	28,6	23,2	14,705%	35,293%	2,451%
MĂICĂNEȘTI (II)	29,0	22,0	34,65%	24,72%	6,54%
MĂNEȘTI (I)	30,2	20,6	47,1%	48,1%	4,8%
CERNICA	32,4	23,4	27,58%	27,58%	4,61%

O notă aparte fac necropolele de la Poșta¹² și Ordoreanu¹³ dar caracterul de salvare al săpăturii nu a permis cercetarea exhaustivă. Totuși ne permitem să dăm rezultatele cercetării antropologice privind mortalitatea:

Necropola de la Posta - Buturugeni (sec. XVIII) - Mortalitatea:

copii între 0 - 14 ani= 15,15%

adolescenți= 9,9%

femei și bărbați separat= 18%

nedeterminări= 9,9%

restul mormintelor distruse = 47.05%

Necropola de la Ordoreanu (Sec. XVIII) - Mortalitatea:

copii între 0 - 14 ani= 39,1%

femei= 34,7%

bărbați= 26,08%

Datele obținute din studiul necropolelor Biserica Cuibul cu Barză (sec. XVI - XVIII) și necropola Piața Unirii - Biserica Sfântul Ion Nou (sec. XVII - XVIII) nu permit studiul demografic^{12,13}.

Comparând cifrele noastre cu cele ale unor populații din aceeași perioadă din arealul sudic al țării, constatăm că la materialul nostru, grupele de decedați s-au concentrat așa cum am mai menționat în grupele Juvenus - Adultus II, dar acest lucru poate fi datorat condițiilor naturale și factorilor sociali, de la o populație la alta.

Nu am putut face aprecieri sigure, deocamdată (deoarece în anumite necropole cercetarea arheologică nu a fost finalizată) asupra unor indicatori demografici ca volumul populației, evoluția numărului locuitorilor așezării etc., căci deși serile noastre sunt reprezentative, în ceea ce privește durata de folosire a cimitirului nu avem date absolute și nici numărul exact al scheletelor din celelalte cimitire cu care am putea intra în studiu comparativ demografic pe o fază a unei epoci istorice - deci problema densității populației este legată de frecvența așezărilor umane¹⁴.

Studiul antropologic al materialului osteologic uman de la Bârzești - Vitan, ne-a dat posibilitatea de a cunoaște câțiva indicatori demografici, în special cei care scot în evidență mortalitatea, durata medie de viață pentru ambele sexe, speranța de viață. Indicatori extrem de sensibili la modificările care intervin datorită nivelului de trai material, cultural, deci transformărilor de ordin social economic.

Cercetând structura antropologică și structura demografică a diverselor grupe de populație, factorii care contribuie la formarea și modificarea componenței antropologice a grupelor de populații ies în evidență, semnificația biologică și socială având ponderea.

1. Georgescu L.: *Considerații antropologice privind comunitatea rurală de la Bârzești - Vitan. Date preliminare*, "Sesiunea omagială" a Muzeului de Istorie și Artă a Municipiului București 1 VII. 1983. Georgescu L.: *Considerații antropologice privind populația medievală de la Vadul Anii (sec. XVI - XVII)* Sub tipar la Muzeul Național de Istorie în volumul separat ce privește cercetarea de la Vadul Anii. Georgescu L.: *Necropolele medievale din Câmpia Română. Secolul XIV - XVI. I. Populația rurală*, în C.A. IX, 1992, p. 91 - 97

2. Panait I. Panait și A. Ștefanescu: *Cercetări de salvare în vatra satului medieval Bârzești - Vitan*, Raport la "Sesiunea omagială" a Muzeului de Istorie și Artă a Municipiului București 1 VII 1983, în R.I.

3. D.I.R. - veac XVI/4, B. Țara Românească, p. 263;

D.I.R. - B. Țara Românească, veac XVII/4, p. 304;

D.I.R. - B. Țara Românească, veac XVI/6, p. 311 - Hrisov emis la 24 IV 1598. (Aduc mulțumirile mele D-nei Moga Elena care la solicitarea mea a adus în termen extrem de scurt toate lucrările de care am avut nevoie pentru documentare.)

4. Panait I. Panait și A. Ștefanescu, CAB, IV, 1992.

5. Georgescu L.; D. Șerbanescu, *Necropola feudală de la Ottenița - Renie, Ilfov* - File de Istorie, 1978.

6. Georgescu L.: *Necropola feudală de la Grozăvești*, în SCA 13, 1976 și alt aspect în CAB, III, 1981.

7. Popovici I.: *Cămințele de la Străulești (Măicânești). Analiză demografică*, SCA, 10, 1973; Panait I. Panait: *Așezarea feudală de la Străulești*, în CA, București, 1965 și în București, V, 1969. Panait I. Panait și A. Ștefanescu: *Relațiile orașului București cu satele învecinate*, în M.N., II, 1957.

8. Georgescu L.: *Necropolele feudale de la Mănești - Buflea*, în MCA, Oradea, 1979 și în MCA, Ploiești, 1984 (comunicare și același text sub tipar); A. Ștefanescu: *"Cercetarea arheologică a satului Mănești - Buflea. Sec. XV - XVI*, MCA, Oradea, 1979, Tulcea 1982, în CA, București, 1981, în MCA, București, 1983 și în CAB, IV, 1992.

9. Lichiardopol D. și Georgescu L.: *Necropola medievală de la Ceptura. Date arheologice și antropologice*, în AMIAP, 1986.

10. Charles P. Robert: *Proposition d'une méthode pratique pour la détermination des types crâniens.*, 1963, 258, 1355 - 1358.
11. Acsadi Gy. și Nemeskero J: *History of human life span and mortality.* Budapesta, 1970
12. Ștefanescu A. și Ochesanu R.: *Poșta Buturugeni. Cimitir* în CAB, IV, 1992; Georgescu L.: *Cercetări antropologice pe șantierele arheologice bucureștene.* în CAB, IV, 1992.
13. Ștefanescu A., în CAB, IV, 1992; Turcu M.: *Sondaj arheologic în situl Poșta - Buturugeni, I.* CAB, IV, 1992.
14. Georgescu L.: *Aspecte demografice în cimitirele medievale din Țara Românească*. Sub tipar.

Les nécropoles villageoises sont les sources les plus importantes pour l'étude des problèmes démographiques, des sources viables pour l'étude concernant l'histoire d'un peuple.

Les 5 séries étudiées sont suffisantes pour caractériser du point de vue démographique et anthropologique les population qui ont vécu dans l'aréal que nous avons étudié. Les dates mentionnées caractérisent la population rurale du centre de la Plaine Poudmaine, une région importante de point de vue historique.